

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 1 (18)

Inledning

De rutiner som beskrivs i detta dokument syftar till att förebygga smittspridning och uppkomst av vårdrelaterade infektioner. Rutinerna är utformade för att ur ett vårdhygieniskt perspektiv tillämpas i verksamheter som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (HSL 2017:30), socialtjänstlagen (SoL 2001:453) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS 1993:387).

Innehållet baseras på den nationella Vårdhandboken, dokument från Svensk förening för vårdhygien (SFVH) samt dokument och föreskrifter från Socialstyrelsen.

För vissa specifika smittämnen krävs ytterligare vårdhygieniska åtgärder som komplement till de grundläggande rutinerna. För dessa finns separata dokument på Vårdhygiens hemsida, www.skane.se/vardhygien. Exempel på detta kan vara virusorsakad gastroenterit, multiresistenta bakterier, *Clostridium difficile* och skabb.

Vårdgivaren bör säkerställa att de rutiner som beskrivs i dokumentet är kända och efterlevs av all personal.

För ytterligare information om metoder och tekniskt genomförande hänvisas i första hand till Vårdhandboken och/eller lokala anvisningar.

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 2 (18)

Innehåll

Smittspridning	4
Smittvägar	4
Kontaktsmitta	4
Droppsmitta.....	5
Luftburen smitta.....	5
Tarmburen smitta	5
Blodburen smitta.....	5
Åtgärder vid exponering av blod:	6
Personalinfektioner	6
Basal hygien i vård och omsorg	6
Arbetskläder.....	7
Plastförkläde/skyddsrock.....	7
Händer	7
Handdesinfektion	8
Handtvätt	8
Handskar.....	8
Tilläggsrutiner från vårdhandboken	8
Medicintekniska produkter.....	9
Renhetsgrader	9
Rent	9
Höggradigt rent	9
Sterilt	9
Desinfektion	10
Desinfektionsrum	10
Desinfektionsmetoder.....	10
Värmedesinfektion	10
Kemisk desinfektion	10
Mekanisk desinfektion.....	11
Förråd och förrådshantering	11
Förråd	11
Närförråd	12

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 3 (18)

Förvaring i patientens rum/bostad	12
Omläggning och omläggingsmaterial	12
Urinuppsamlingssystem	13
Andningsvård	13
Inhalation	13
Enteral nutrition.....	13
Injektion/infusion/provtagning	14
Läkemedelsrum	14
Städ	14
Städutrustning/material	14
Slutstäd/flyttstäd	15
Smittstäd.....	15
Punktstäd/punktdeinfektion	15
Avfall	15
Tvätt och tvätthantering	16
Tvättstuga	16
Tvätthantering.....	16
Kök och livsmedelshantering	16
Gemensamma utrymmen	17
Matsal/dagrum	17
Hygienutrymme	17
Träningslokal.....	17
Fotvård	18
Frisör	18
Djur i vården.....	18
Referenser	18

Smittspridning

Smittspridning kan ske både från infekterade personer och från personer som inte har några symtom men som bär på smitta, s.k. friska smittbärare.

Vårdarbetet måste alltid bedrivas på ett sådant sätt att smittspridning inte sker vare sig från infekterade personer eller från de friska smittbärarna. Vårda alltid efter symtom/riskfaktorer.

Det finns en ökad risk för smittspridning vid

- hosta och feber
- stora blödningar
- diarré och/eller kräkningar
- sårinfektioner och hud som inte är intakt
- smittsam barnsjukdom, blåsor och hudutslag.

Nedsatt kognitiv förmåga, urinvägskatetrar, infarter och dränage är andra exempel på riskfaktorer för smitta och smittspridning.

Exempel på åtgärder för att minska risken för smittspridning mellan personer:

- Instruera patienten att hosta och nysa i armvecket, använda pappersservett som kastas efter användning samt därefter rengöra händerna.
- Uppmana patienten att berätta om han/hon har diarré eller kräkningar.
- Upprätta rutiner för god handhygien hos patienten efter toalettbesök och inför måltid.
- Informera och skapa möjligheter för besökare att kunna desinfektera sina händer.

Smittvägar

Smitta/smittämne kan nå mottagaren på olika sätt:

Kontaktsmitta

Detta är den vanligaste smittvägen inom vård och omsorg. Som exempel kan nämnas hudinfektioner och skabb.

- Direkt
Smitta/smittämne överförs direkt mellan smittkälla och mottaglig individ utan mellanled.

- Indirekt

Smitta/smittämne överförs via mellanled från en person till en annan. Detta sker via händer, kläder eller föremål såsom utrustning, sängbord, dörrhandtag med mera som är förorenade med smittämnen från hud, sår, luftvägar, kräkning, urin, avföring eller blod.

Droppsmitta

Som exempel kan nämnas influensa och gastroenteriter som t.ex. *calici*.

- Direkt

Smitta/smittämne överförs via hosta, nysningar och kräkningar då stora tunga droppar sprids inom armlängds avstånd från ansiktet. Dropparna når mottagarens öga-, näs- eller munslimhinna.

- Indirekt

Dropparna kan också falla ned på föremål och ytor och som indirekt kontaktsmitta föras vidare till mottagaren.

Luftburen smitta

Små droppar av smitta/smittämne sprids till luften t.ex. vid hosta. Dessa torkar ihop till mindre droppkärnor som är så små att dom kan hålla sig svävande och sedan via inandning infektera mottagaren.

Mässling, vattkoppor och öppen lungtuberkulos är luftburna infektioner.

Tarmburen smitta

Smitta/smittämne utsöndras med tarminnehållet och når munnen via förorenade händer, vatten eller livsmedel, d.v.s. fekal-oral smitta.

Som exempel kan nämnas *Calicivirus*, *Clostridium difficile*, *Salmonella*, *Hepatit A*, *VRE*, *ESBL*.

Blodburen smitta

Smitta/smittämnen som överförs via blod, blodprodukter eller blodtillblandade kroppsvätskor till annan persons blod eller slimhinna. Ett exempel är då man sticker sig på en använd kanylspets.

De vanligaste smittämnen är *hepatit B virus*(HBV), *hepatit C virus* (HCV) och *humant immunbrist virus* (HIV).

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 6 (18)

Åtgärder vid exponering av blod:

- Vid stick/ skärskada samt vid exponering av blod på slemhinna eller skadad hud, desinfektera omedelbart. Använd rikligt av vad som finns tillgängligt till exempel handdesinfektionsmedel eller klorhexidinsprit.
- Vid stänk i munnen, skölj noga. Använd det som finns lättillgängligt, till exempel vatten, klorhexidinsprit eller handdesinfektionsmedel.
- Vid stänk i ögonen, skölj omedelbart, använd rikligt med ögondusch eller fysiologisk natriumklorid. Finns inte detta använd rikligt med kranvatten. Ta därefter ut eventuella kontaktlinser och skölj noggrant.
- Rapportera snarast till din närmaste arbetsledare som ansvarar för att en skriftlig åtgärdsplan finns och att adekvata åtgärder vidtas.

Personalinfektioner

Personal som har en pågående infektion, t.ex. ett infekterat sår, nagelbandsinfektion eller eksem ska alltid rapportera detta till arbetsledare som bedömer vilka åtgärder som ska vidtas. Personal som har diarré eller kräkningar ska inte vara i tjänst.

För ytterligare information angående personalinfektioner, se vårdhandboken. Hänsyn måste tas till ev. lokala anvisningar.

Basal hygien i vård och omsorg

Basal hygien i vård och omsorg, SOSFS 2015:10 ska alltid följas och gäller både den som är yrkesverksam och den som är under utbildning.

Syftet med basala hygienrutiner är att förebygga direkt och indirekt kontaktsmitta. Rutinerna ska tillämpas av all personal vid undersökning, vård och behandling eller annan direktkontakt med patient som innebär risk för smittöverföring där hälsovård, sjukvård och omsorgsverksamhet bedrivs. Detta oberoende av vårdgivare och vårdform och om det finns en känd smitta eller inte.

I basala hygienrutiner ingår:

- arbetskläder
- plastförkläde/skyddsrock
- händer
- handdesinfektion och ibland också handtvätt
- handskar.

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 7 (18)

För att personalen ska kunna följa basala hygienrutiner ska flytande tvål, handdesinfektionsmedel, pappershanddukar, skyddsförkläde och handskar finnas tillgängligt i direkt anslutning till där ett vård- och omsorgsmoment utförs. Säkerställ att skyddsutrustningen bibehåller sin renhetsgrad fram till användande.

Utbildningsmaterial för ”Basal hygien i kommunal vård och omsorg” finns på www.skane.se/vardhygien under fliken kommunal vård och omsorg.

Arbetskläder

- Arbetskläder får endast bäras i arbetet, om arbetet bedrivs på flera platser får de även bäras vid färd mellan dessa.
- Arbetsklädernas ärmar ska vara så korta att de slutar ovanför armbågen.
- Arbetskläderna ska bytas dagligen. Om de blir förorenade eller om det annars finns behov av det, ska de bytas så snart som möjligt.

Förtydligande

- Arbetskläder består av överdel och underdel eller klänning.
- Vårdgivare som bedriver verksamhet enligt HSL, SoL och LSS ansvarar för att hela processen för hantering av arbetskläder – ren som smutsig tvätt, transport och förvaring – görs på ett sätt så att de inte riskerar att sprida smitta.
- För att arbetskläderna ska bli fria från smittämnen måste de tvättas i 60°.
- Kortärmad t-shirt eller linne kan användas under arbetskläderna.
- I de fall kofta eller liknande används måste dessa tas av innan patientnära arbete utförs.

Plastförkläde/skyddsrock

- Om kläderna riskerar att komma i kontakt med kroppsvätskor eller annat biologiskt material under ett vård- eller omsorgsmoment, ska plastförkläde, skyddsrock eller motsvarande skyddskläder användas utanpå arbetskläderna.
- Om skyddskläder används vid vård av eller omsorg om flera personer efter varandra, ska de bytas mellan varje person.

Plastförkläden är för engångsbruk. Skyddsrock av tyg ska bytas om de blir nedsmutsade, men minst en gång/dygn.

Händer

En förutsättning för att kunna följa basala hygienrutiner är att händer och underarmar hålls fria från armbandsur, smycken, bandage, förband, plåster, stödskenor eller motsvarande. Naglarna ska vara korta och fria från konstgjorda material.

Handdesinfektion

Händerna ska desinfekteras med ett alkoholbaserat handdesinfektionsmedel, eller något annat medel med motsvarande effekt, omedelbart före och efter ett vård- eller omsorgsmoment.

Handdesinfektion bör även ske:

- före rent och efter orent arbete
- efter handtvätt
- före och efter användning av handskar.

Alla handdesinfektionsförpackningar är engångs och får inte återfyllas, på grund av risk för kontamination. Handdesinfektionsmedlet innehåller en återfuktande komponent som gör att huden inte torkar ut.

Handtvätt

Händerna ska tvättas med vatten och flytande tvål före desinfektion:

- om de känns eller är synligt smutsiga
- efter vård/omsorg om en patient som kräks eller har diarré.

Händerna ska torkas torrt med pappershandduk före desinfektion.

Våtservetter kan ersätta handtvätt med tvål och vatten. Alla tvålförpackningar är engångs och får inte återfyllas, på grund av risk för kontamination.

Handskar

Skyddshandskar ska endast användas om händerna riskerar att komma i kontakt med kroppsvätskor.

- Händerna måste vara torra innan handskarna tas på.
- Byt handskar mellan varje vård- eller omsorgsmoment för att inte riskera att sprida bakterier och virus.
- Desinfektera inte skyddshandskar eftersom dessa är engångs.
- Skyddshandskar som används i vård och omsorg ska vara avsedda för ändamålet.

Tilläggsrutiner från vårdhandboken

- Långt hår och skägg ska fästas upp så att det inte hänger eller faller ned i arbetsfältet.
- Huvudduk ska fästas så den inte lossnar eller hänger ner. Huvudduken ska vara synligt ren och tvättas regelbundet.
- Stänkskydd i form av munskydd klass IIR och/eller visir kan behövas som skydd mot droppsmitta då man vårdar någon som har kräkningar eller har symtom från luftvägarna såsom hosta och nysningar.

Medicintekniska produkter

Medicintekniska produkter används bl.a. för att påvisa, förebygga, övervaka, behandla eller lindra sjukdom samt för att kompensera skada eller funktionshinder. För hantering av hjälpmedel, se www.skane.se/vardhygien under fliken kommunal vård och omsorg.

I praktiken kan nästan alla produkter som används inom vården betraktas som medicinsktekniska produkter. Produkterna kan vara engångs eller flergångs. En engångsprodukt markeras med en överstruken tvåa (se symbol) och får aldrig återanvändas.

Flergångsprodukter ska tåla desinfektion för att kunna användas till flera patienter. Värmedesinfektion är att föredra. Flergångsprodukter som inte kan värmedesinfekteras på grund av material eller storlek så som t.ex. blodtrycksmanschett, stetoskop, lyft, sittvåg, ska mekaniskt desinfekteras med ytdesinfektionsmedel med tensid mellan varje patient.

Renhetsgrader

För medicinsktekniska produkter finns tre renhetsgrader: Rent, höggradigt rent och sterilt.

Rent

Begreppet rent innebär att något är ”för ögat synligt rent”.

Denna renhetsgrad uppnås genom mekanisk rengöring med rengöringsmedel och vatten. Som exempel kan nämnas rengöring av patientbunden rollator och rullstol.

Höggradigt rent

Begreppet höggradigt rent betyder att föremål har behandlats så att de inte medför risk för smittspridning. De skall vara fria från sjukdomsalstrande bakterier.

Instrument och artiklar som inte skall tränga igenom hud och slemhinnor utan bara kommer i beröring med dessa skall vara höggradigt rena. Exempel kan vara pincett, sax, kompresser eller urinuppsamlingssystem.

Sterilt

En steril produkt skall vara fri från levande mikroorganismer eller ha högst en livskraftig mikroorganism per en miljon produkter. Detta krav ställs på föremål som skall tränga igenom hud eller slemhinna eller som genomströmmas av vätskor som normalt tillförs sterila områden. Exempel är omläggningssset, infusionsaggregat, injektionssprutor och kanyler.

För att ett föremål skall betraktas som sterilt måste det genomgå en steriliseringsprocess. Alla sterila produkter har symbolen:

Desinfektion

Desinfektion innebär att instrument, föremål och ytor behandlas så att de inte sprider smitta.

Desinfektionsrum

På särskilda boenden och korttidsenheter bör det finnas ett desinfektionsrum med spoldesinfektor på varje avdelning eller minst på varje våningsplan beroende på hur avdelningarna är placerade i förhållande till varandra. Desinfektionsrummet ska inte vara ett genomgångsrum och inte heller användas som ett förrådsutrymme. Planera rummet med en tydlig uppdelning mellan rent och orent material. Rent gods bör förvaras i skåp. Ytor bör vara i material som tål desinfektionsmedel. I desinfektionsrummet bör det finnas tvättställ med tillhörande utrustning samt tillgång till skyddsutrustning.

Desinfektionsmetoder

Värmedesinfektion

Verksamhetschefen har ansvar för att regelbundna funktionskontroller, enligt checklista, utförs på såväl spol- som diskdesinfektor. Alla kontroller bör dokumenteras och signeras. Förebyggande underhåll bör göras minst en gång per år av en tekniker.

- **Spoldesinfektor**

Spoldesinfektion är till för föremål med hela ytor såsom bäcken, urinflaskor, tvättfat, sugflaskor och städhinkar. Spoldesinfektorn tömmer, sköljer och desinfekterar. Den har ett öppet avlopp som gör att man kan tömma bäcken med avföring, urin och toalettpapper samt innehåll från sugflaska och liknande.

- **Diskdesinfektor**

Diskdesinfektorn är till för instrument såsom t.ex. saxar och peanger. Diskdesinfektorn sköljer, diskar och desinfekterar, den har inte något stort avlopp och därför ska inget hällas ut i apparaten. I de fall rörformade/ihåliga instrument som t.ex. inhalationsutrustning ska desinfekteras måste det finnas en anpassad insats för genomspolning.

Kemisk desinfektion

Kemisk desinfektion innebär att instrument/material läggs ner i en desinfektionslösning avsedd för materialet. Kemisk desinfektion ska endast användas i undantagsfall då detta inte är en säkerställd process. Följ Vårdhandbokens anvisningar.

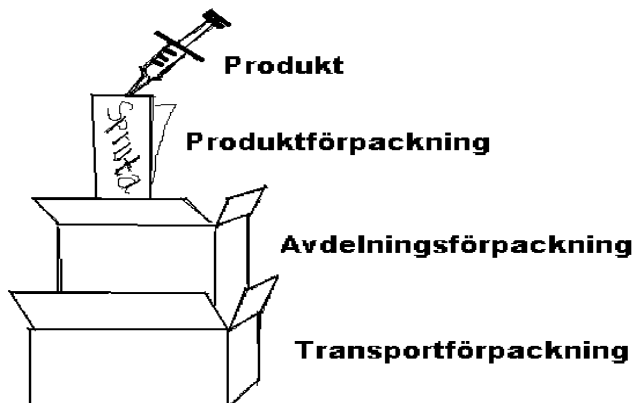
Mekanisk desinfektion

Material som av olika anledningar inte kan värmedesinfekteras ska noggrant bearbetas med ytdesinfektionsmedel med tensid mellan varje patient. Exempel är blodtrycksmanschett, stetoskop, lyft, sittvåg m.m.

Händer ska vara nydesinfekterade vid hantering av rent material.

Förråd och förrådshantering

Transportförpackningar i vilken avdelningsförpackningen ligger under transport, bör inte tas in i något förråd. Risken är stor att smuts, damm och sporer följer med transportförpackningen och kan därmed förorena det material som förvaras i förrådet. Skydda arbetsdräkten med plastförkläde vid uppackning.

Förråd

Material/produkter bör separeras utifrån renhetsgrad.

Rutiner för rengöring/desinfektion av utrymmet bör finnas. Säkerställ att renhetsgrad bibehålls från förråd till användande. Flegångsprodukter ska rengöras/desinfekteras innan de återförs till förråd. Engångsprodukter som varit i patients bostad får aldrig återföras till förråd. Tillgång till handdesinfektionsmedel ska finnas.

Sterila och höggradigt rena produkter:

- ska förvaras i ett stängt skåp alternativt i ett separat rum som inte är ett genomgångsrum
- har olika renhetsgrad och ska förvaras separat från varandra för att undvika förväxling
- ska skyddas från fukt, damm och annan nedsmutsning
- ska inte förvaras på golvet
- ska förvaras i sin avdelningsförpackning för att minska risken för förorening av produkten och för att bibehålla den hållbarhet som angivits av tillverkaren
- ska hanteras med nydesinfekterade händer.

Närförråd

Närförråd är t.ex. vagnar, lådor, väskor eller skåp i lokaler, där en mindre mängd sterila eller höggradigt rena produkter förvaras för att underlätta det dagliga arbetet. Engångsprodukter som lagras ska inte överstiga en veckas behov och bör inte fyllas på förrän materialet är slut. Närförråden ska skötas på samma sätt som huvudförrådet. Med nydesinfekterade händer plockas det material som behövs för en patient. Flergångsprodukter ska rengöras/desinfekteras innan de återförs till förråd. Engångsprodukter som tagits ur närförråd får aldrig återföras.

Förvaring i patients rum/bostad

Vid transport av material från förråd till patient ska renhetsgraden bibehållas. Engångsprodukter förvaras i största möjliga mån i sin avdelningsförpackning. Förvaring av material bör ske i en plastlåda med tätslutande lock alternativt i ett stängt skåp i patientens rum/bostad. Lådan bör inte förvaras på golv. Händerna ska desinfekteras innan hantering av materialet. Kassera överblivna engångsprodukter. De får inte återföras till förråd eller användas till annan patient.

Omläggning och omläggingsmaterial

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

- Förvaring av material hos patient bör ske i plastlåda med lock alternativt i ett stängt skåp.
- Hantera material så att det bibehåller sin renhetsgrad från förvaring till användande.
- Lagra bara den mängd engångsprodukter som beräknas gå åt hos patient inom en vecka.
- Utför alla omläggningar aseptiskt det vill säga ”bevara det rena rent”.
- Duka om möjligt upp på desinfekterad yta t ex bricka eller rullvagn.
- Omläggning bör inte ske samtidigt som det pågår annan aktivitet i rummet som t.ex. bäddning och städning.
- Används och förvaras flergångsinstrument hos samma patient ska en mekanisk desinfektion med ytdesinfektionsmedel med tensid utföras efter varje omläggningstillfälle.
- Kassera överblivna engångsprodukter. De får inte återföras till förråd eller användas till annan patient.
- Desinfektera flergångsinstrument i en diskdesinfektor mellan varje patient. Om sådan inte finns bör engångsmaterial användas.
- Skapa tydliga rutiner för det omläggingsmaterial som används för akut bruk.
- Sår, stomier och drän m.m. ska vara väl bandagerade för att undvika läckage inför vistelse i gemensamma utrymmen.

Urinuppsamlingsystem

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

- Hantera material så att det bibehåller sin renhetsgrad från förvaring till användande.
- Använd i första hand urinuppsamlingspåse för slutet system för att minska eller fördröja uppkomsten av bakterietillväxt hos patient med urinkateter.
- Desinfektera urinflaskor och bäcken som används till flera patienter i en spoldesinfektor. Saknas sådan rekommenderas engångsartiklar.
- Förvara öppnade förpackningar av inkontinenshjälpmedel i patientens rum/bostad. Dessa är personbundna och får inte användas av annan patient eller återföras till allmänt förråd.
- Inkontinenshjälpmedel ska vara välfungerande för att undvika läckage inför vistelse i gemensamma utrymmen.

Andningsvård

Tillämpa alltid basala hygienrutiner. Vid risk för stänk bör munskydd (klass IIR) och skyddsglasögon eller visir användas.

Allt material som används i samband med andningsvård är medicintekniska produkter och tillverkarens rekommendationer gäller för handhavande.

Inhalation

Desinfektion av inhalationsutrustning ska i första hand ske i en diskdesinfektor. Om diskdesinfektor saknas eller om materialet inte tål värmedesinfektion, se tillverkarens anvisning om användning, rengöring/desinfektion och skötsel. Använd alltid sterilt/kokt vatten vid rengöring och sköljning av utrustningen, för att undvika *legionella* i samband med inhalationen. Låt delarna torka på ren och torr plats.

Enteral nutrition

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

Enteral nutrition kräver strikta hygienrutiner. Hantera såväl sondnäring som alla tillbehör med nydesinfekterade händer. Tillbehör som används vid enteral nutrition är medicintekniska produkter och tillverkarens rekommendationer gäller för handhavande.

Injektion/infusion/provtagning

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

- Hantera material så att det bibehåller sin renhetsgrad från förvaring till användande.
- Arbeta alltid aseptiskt, det vill säga bevara det rena rent.
- Som huddesinfektion rekommenderas klorhexidinsprit 5mg/ml.
- Rutiner för rengöring och desinfektion ska finnas för väskor, vagnar och förråd.
- Rutiner ska finnas för stickande och skärande produkter.
- Grundprincipen är att alltid använda endosförpackning vid administrering av injektionsläkemedel. Om flerdosförpackning används måste förfarandet vara dokumenterat, godkänt och förpackningen vara patientbunden.

Läkemedelsrum

- Tvättställ med tillhörande utrustning ska finnas i anslutning till utrymme där läkemedel iordningställs.
- Arbetsytan ska desinfekteras före beredning.
- Arbetsytan bör planeras så att orent/rent är åtskilda.

Städ

Detta kapitel gäller samtliga boendeformer förutom ordinärt boende.

Syftet med städning är att minimera mängden föroreningar och mikroorganismer på ytor och inredning och därmed minska risken för smittöverföring. Vårdgivaren ansvarar för att en städpolicy upprättas. Policyn ska också innefatta flyttstädning och städning vid specifik smitta. En städinstruktion bör upprättas där det framgår var och hur ofta det ska städas, liksom vad som ska städas och av vem. Instruktionen ska omfatta samtliga utrymmen inom enheten.

Städustrustning/material

- Förvara helst gemensamt städmaterial i separat städrum, väggfast hållare för moppskaft bör finnas, städhink placeras på avsedd hylla.
- Tvättställ med tillhörande utrustning bör finnas i städrum.
- Om våttorkning används som städmetod ska utslagsback finnas i städutrymmet.
- Byt städmaterial så som torkdukar och moppar mellan varje rum/lägenhet.
- Rengör och desinfektera städustrustningen mellan varje rum.
- Tvätta flergångsmoppar i 90-95° och torktumla. Rena golvmoppar förvaras torrt i stängt skåp.

- I de fall då städmaterial förvaras i lägenhet bör särskilt städkåp finnas. Om materialet förvaras i hygienutrymmet ska hink placeras på avsedd hylla och moppskaft sättas upp i väggfast hållare.
- Dammsugare och dammvippa ska vara lägenhetsbunden.
- De kemiska medel som används får inte hållas över i annan behållare utan ska alltid vara i original förpackningen.
- Använd skyddsförkläde i städmoment där det finns risk för att arbetsdräkten blir kontaminerad.
- Tillsätt att städmaterial för akut bruk finns tillgängligt för personalen.

Slutstäd/flyttstäd

Slutstäd ska utföras i samband med att patient byter/flyttar från rum/lägenhet.

Personalen bör säkerställa de patientnära ytorna samt tagytor, inför nästa patient, genom att torka av dessa med ytdesinfektionsmedel med tensid.

Madrasskyddet ska mekaniskt desinfekteras med ytdesinfektionsmedel med tensid alternativt tvättas i 60°, eller i högre temperatur (se tillverkarens anvisning) mellan varje patient.

Madrassen bör inspekteras under madrasskyddet. Om madrassen inte är hel eller har fläckar utgör den en risk för smittspridning och bör då kasseras tillsammans med madrasskyddet.

Förekommer det täcken, kuddar och sängöverkast som inte är personbundna t.ex. på korttidsenhet eller vid växelvård, ska dessa tvättas i minst 60° mellan patienter. Förvaring ska ske så att renheten bibehålls till nästa användningstillfälle.

Smittstäd

Smittstäd ska utföras i samband med att patient med känd smitta smittfriförklaras eller byter/flyttar från rum/lägenhet och ska ske i enlighet med de riktlinjer som utarbetats av Vårdhygien Skåne, www.skane.se/vardhygien.

Punktstäd/punktdesinfektion

Punktstädning innebär att spill av t.ex. mat och dryck torkas upp direkt med vatten och eventuellt rengöringsmedel.

Punktdesinfektion innebär att spill av kroppsvätskor torkas upp och därefter bearbetas ytan med ytdesinfektionsmedel med tensid.

Inspektion av madrass under madrasskydd bör ske efter läckage av kroppsvätskor. Om madrassen inte är hel eller har fläckar utgör den en risk för smittspridning och bör då kasseras tillsammans med madrasskyddet.

Avfall

Avfall som inkontinenshjälpmedel, använda förband mm. hanteras som vanligt avfall. Förslut avfallspåsen i patientens rum/lägenhet.

Stickande, skärande och smittförande avfall tas om hand enligt lokala anvisningar.

Tvätt och tvätthantering

Smutstvätt innehåller mikroorganismer, varav en del kan vara sjukdomsframkallande, och måste därför hanteras på ett sådant sätt att smittspridning undviks. Skyddsförkläde ska alltid användas vid hantering av oren tvätt och vid behov ska även handskar användas. All hantering av ren tvätt ska ske med nydesinfekterade händer.

Nedanstående gäller samtliga boendeformer förutom ordinärt boende.

Tvättstuga

- Tvättstugan bör planeras så att rena och orena ytor är tydligt åtskilda.
- Tvättställ med tillhörande utrustning samt skyddsförkläde, handskar och ytdesinfektionsmedel ska finnas.
- Eventuell förvaring bör ske i stängt skåp.
- Ytor bör vara i material som tål desinfektionsmedel.

Tvätthantering

- Sortera smutstvätt i patientens rum/lägenhet.
- Ta bort fasta föroreningar före tvätt.
- Tvätt från flera patienter kan endast tvättas tillsammans om detta sker i minst 60°.
- Torka vred och tagytor på tvättmaskinen med ytdesinfektionsmedel med tensid direkt efter att tvätten matats in i maskinen.
- Hantera ren tvätt med nydesinfekterade händer.
- Tvätt bör torkas så snabbt och varmt som möjligt. Kvarvarande mikroorganismer växer snabbt till i fuktig tvätt.
- Vik ren tvätt på yta som desinfekterats med ytdesinfektionsmedel med tensid.
- Förvaring av ren tvätt bör inte ske i tvättstuga utan transporteras till patientens rum/lägenhet i ett rent kärl, så snart som möjligt.
- Säkerställ att samtliga personer som hanterar tvätt följer ovanstående rutiner.

Kök och livsmedelshantering

Detta kapitel gäller samtliga boendeformer förutom ordinärt boende.

Bakterier virus och andra mikroorganismer kan spridas via mat. Inom vård och omsorg finns risk för smittspridning via personal om man växlar mellan vård/omsorgsarbete och livsmedelshantering.

Om man tillagar mat, förvarar eller lägger upp livsmedel, serverar eller överlämnar livsmedel för förtäring på enheten gäller Livsmedelslagstiftningens och EU:s regelverk. Detta innebär att miljö- och hälsoskyddsmyndigheten i respektive kommun, ställer speciella krav på lokal, arbetsytor, utrustning, kyl, diskmaskin samt att egenkontroller utförs. Dessutom skall personalen ha instruktioner om samt utbildning i livsmedelshygien i rimlig proportion till det arbete som utförs. Tvättställ med tillhörande utrustning ska finnas i anslutning till köket för personalens handhygien.

- Personal som varit sjuk i gastroenterit bör inte hantera livsmedel, mata eller sondmata förrän 48 timmar efter att diarréerna/kräkningarna upphört.
- Endast personal ska ha tillträde till avdelningskök och hantering av livsmedel.
- Patient kan dock under handledning av personal och med god handhygien delta i köksgöromål som t.ex. bakning och dukning.

Gemensamma utrymmen

Matsal/dagrum

- Inför måltider och aktiviteter bör handdesinfektion utföras.
- Sår ska vara väl bandagerade och inkontinenshjälpmedel välfungerande för att undvika läckage.
- I första hand rekommenderas avtorkningsbara möbler. Ytskiktet ska vara intakt. Rengöringsrutiner/tvättrutiner ska finnas för tygklädda möbler, filter och dukar etc.

Hygienutrymme

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

- Hygienartiklar och handdukar är personliga och ska inte förvaras i utrymmet.
- Utrymmet ska inte användas som förråd.
- Duschdraperi bör inte förekomma.
- Duschstol/duschbår/badkar ska efter rengöring torkas och därefter desinfekteras mellan patienter.
- Tydliga städrutiner ska finnas för rengöring/desinfektion mellan patienter även vid externa användare. Stolar, bänkar, pallar mm. som används i utrymmet ska tåla ytdesinfektionsmedel med tensid.
- Det ska finnas tillgång till tvättställe med tillhörande utrustning och skyddsutrustning.

Träningslokal

Tillämpa alltid basala hygienrutiner.

- Låt patienten utföra handdesinfektion före träning.
- Sår ska vara väl bandagerade och inkontinenshjälpmedel välfungerande för att undvika läckage.
- Utrustning och material som används ska ha intakt ytskikt och tåla ytdesinfektionsmedel med tensid alternativt tvätt i 60°.
- Rutin för tvätt/desinfektion av utrustning, material och omklädningsplats ska finnas.
- Undvik golvförvaring.

Grundläggande vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård och omsorg

VÅRDHYGIEN SKÅNE

Utarbetad av: Vårdhygien Skåne
Godkänd av: Erik Sturegård

Datum: 2017-06-01

Sida 18
(18)

Fotvård

- Gällande regler kring verksamheten ska följas i enlighet med socialstyrelsen och miljöbalken.
- Fotvård ska utföras i för ändamålet avsedd lokal alternativt i patientens rum/lägenhet.

Frisör

- Hårvård ska utföras i för ändamålet avsedd lokal alternativt i patientens rum/lägenhet.

Djur i vården

På socialstyrelsens hemsida finns tillgängligt att läsa:

"Hundar i vård och omsorg – Vägledning till gällande regelverk".

Verksamheter inom vård och omsorg bör göra en riskanalys innan införskaffande av djur. Anmälan ska göras till länsstyrelsen enligt Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2013:14) om förebyggande och särskilda åtgärder avseende hygien m.m. för att förhindra spridning av zoonoser och andra smittämnen.

Referenser

Folkhälsomyndigheten: Att förebygga vårdrelaterade Infektioner- Ett kunskapsunderlag.
www.folkhalsomyndigheten.se

Nationella Vårdhandboken, www.vardhandboken.se

SOSFS 2015:10: Socialstyrelsens föreskrift om basal hygien i vård och omsorg.

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Svensk förening för vårdhygien, SFVH www.sfvh.se.

- BOV - Byggegenskap och Vårdhygien.
- FYFFE – Förrådshantering och transport av medicintekniska produkter med specificerad renhetsgrad.
- SIV – Städning i vårdlokaler.

Vårdhygien Skåne, www.skane.se/vardhygien